Eduskunnan sivistysvaliokunta

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE41/2023 vp) ja Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027 (VNS 1/2023 vp).

Viite: HE 41/2023 vp ja VNS 1/2023 vp

23.10.2023

Helsingin yliopiston kirjallinen lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027.

Helsingin yliopisto kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa lausuntopyynnöstä.

Koulutustason nostaminen: aloituspaikat yliopistoissa

Esityksessä kohdennetaan 41 miljoonaa euroa korkeakoulujen aloituspaikkoihin 4 vuoden aikana. Suunta on oikea, kun Suomi tavoittelee nuorten ikäluokkien koulutustason nostoa 50 prosenttiin ikäluokasta vuoteen 2030 mennessä. Lisäaloituspaikkoja tarvitaan erityisesti työvoimapulasta kärsiville aloille sekä alueille, joilla koulutukselle on kovin kysyntä.

Hallitus kohdentaa korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen 11,7 miljoonaa euroa vuonna 2024, josta vain 1,68 miljoonaa yliopistojen aloituspaikkoihin. Tulevaisuudessa rahoitusta olisi löydyttävä ammattikorkeakoulujen lisäksi myös yliopistotason tutkintokoulutukseen, sillä osaajapulaa on sekä julkisella että yksityisellä sektorilla myös maistereista. Aloituspaikkojen määrää olisi kasvatettava erityisesti Uudenmaalla, sillä alueella on paitsi pulaa työvoimasta, myös suhteessa liian vähän aloituspaikkoja.

Osaajapula yliopistokoulutuksen saaneista ammattilaisista on moninainen. Kasvatuksessa ja koulutuksessa pulaa on erityisesti varhaiskasvatuksen opettajista ja erityisopettajista. Sote-puolella pulaa on muun muassa sosiaalityöntekijöistä, psykologeista, yleis-, erikois- ja hammaslääkäreistä sekä puheterapeuteista.

Näistä osaajapulasta kärsivistä aloista Helsingin yliopisto tarjoaa opetusta muun muassa varhaiskasvatuksen, sosiaalityön, farmasian, psykologian, logopedian, lääketieteen ja eläinlääketieteen tieteenaloilta. Näille aloille tulisi jatkossa saada rahaa uusiin aloituspaikkoihin, jotta osaajia saataisiin lisää vastaamaan alueellisen pulan lisäksi koko maan tarpeisiin.

Yliopistoissa koulutetaan osaajia myös yritysten tarpeisiin. Viimeisimpien tietojen mukaan yritysten kokema työvoimapula ei ole helpottunut, ja niiden kokemiin haasteisiin osaajien rekrytoinnissa on vastattava niin koulutuksella kuin lisäämällä opiskelu- ja työperäistä maahanmuuttoa. Yliopistojen aloituspaikkoihin kohdennettavalla rahoituksella toivottavasti saadaan tällä hetkellä määräaikainen varhaiskasvatuksen opettajien lisäys muutettua pysyväksi.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen

Helsingin yliopisto kantaa huolta opiskelijoidensa ja koko Suomen nuoren ikäluokan jaksamisesta hallituksen valmistellessa opintorahan indeksikorotusten jäädyttämistä ja asumistuen opiskelijoita koskevia heikennyksiä.

Lisääntyviä mielenterveysongelmia sekä koronapandemian seurauksia nuorille ei tulisi unohtaa. Yhteiskunnan tulisi tukea pandemiasta kärsineiden nuorten opiskelukykyä sekä huolehtia että opiskelijoilla on mahdollisuus keskittyä opintoihin ja valmistua sujuvasti työelämään.

Asumistukeen kohdistuvat muutokset osuvat erityisen kipeästi pääkaupunkiseudun eri korkeakouluissa opiskeleviin ja seudulla asuviin nuoriin korkeiden asumiskustannusten vuoksi.

Yliopisto näkee, että opiskelijoiden taloudelliset mahdollisuudet keskittyä opintoihinsa voisivat edesauttaa niin opiskelijoiden hyvinvoinnin kohentamista, yliopiston strategisten tavoitteiden saavuttamista kuin kansallisen koulutustason nostoa.

Hallitus on käynnistämässä opintotuen kokonaisuudistusta. Tavoitteena on riittävä ja kannustava opintotuki, jolla edistetään suunnitelmallista ja päätoimista opiskelua ja opintoaikojen lyhenemistä. Helsingin yliopisto toivoo, että **hallitus ja eduskunta ottavat huomioon edellä esitetyt näkökulmat kokonaisuudistusta valmistellessaan.**

TKI-politiikka ja -rahoitus: yliopistojen rooli

Hallituksen tällä kaudella TKI-investointeihin suuntaamat satsaukset ovat merkittäviä. Erityisen tärkeä panostus on tutkijankoulutuspilottiin tehty 262 miljoonan euron lisärahoitus hallituskauden aikana. Suomen Akatemialle ja Business Finlandille osoitetut satsaukset ovat odotettu lisä, jotka toivottavasti myös tarjoavat yrityksille lisäkannustimen toimia yhteistyössä yliopistojen kanssa. Budjetti vahvistaa näiltä osin TKI-toimintaa ja on siten merkittävä päätös Suomen tulevaisuuden kannalta.

Yliopistojen innovaatio- ja perustoiminta jää kuitenkin edelleen ilman tarpeellista TKI-rahoitusta. T&K-toiminnan vahvistamisen taustalla on tarve uudistaa Suomen taloutta. Jotta tässä onnistutaan, TKI-rahoitusta tulee Helsingin yliopiston näkemyksen mukaan ohjata **tieteen perustekijöiden vahvistamiseen.** Tätä perustoimintaa ovat esimerkiksi kasvavan ulkoisen rahoituksen omarahoitusosuudet sekä kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien ylläpito.

Hallitus on sitoutunut toimeenpanemaan parlamentaarisen TKI-työryhmän ehdotukset siitä, miten Suomen T&K-toiminnan rahoitus nostetaan neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Hallitusohjelman kirjauksen mukaan tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että erityisesti alkuvaiheessa rahoituksella varmistetaan TKI-osaajien kouluttaminen ja huolehditaan korkeakoulujen perusrahoituksesta.

Tohtorikoulutuksen lisääminen yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa on avaintekijä kasvua luovan TKI-politiikan toteutuksessa. Helsingin yliopisto onkin valmis lisäämään omaa

tohtorikoulutustansa merkittävästi yhteistyössä yritysten kanssa. Tohtorikoulutuksen lisäksi tarvittaisiin kuitenkin myös panostuksia yliopistojen perustoiminnan tukeen, jotta myös **maisterikoulutuksen lisääminen** ja siten osaamistason kasvattaminen toteutuisivat laajamittaisesti.

Kansallisessa TKI -politiikassa ja -rahoituksessa on lisäksi **tunnistettava vahvojen tutkimusyliopistojen rooli innovaatiotoiminnassa** sekä osoitettava niille pysyvä ja riittävä TKI-rahoitus. Rahoituksen tulee kohdentua tutkimustulosten muuntamiseen hyödynnettäviksi innovaatioiksi, patenteiksi ja kaupallistamiseen. Kasvuhakuista uutta yrittäjyyttä tukevia yrityshautomoja sekä yritysten kanssa tehtävää TKI-yhteistyötä tulee tukea. Samalla kansallisissa rahoitusinstrumenteissa tulee mahdollistaa kunnianhimoisten innovaatioekosysteemien synnyttäminen tutkimusyliopistojen ympärille.

Helsingissä 23.10.2023

Sari Lindblom
Helsingin yliopiston rehtori